

LS 0003

Intervju nr 3; med Amanda och Emma Carlson, födda 1881 resp 1885, i Morup.

(Svårt stundom att skilja ut Vem som är vem. Då har undertecknad ej skrivit E för Emma eller A för Amanda, utan bara ett nytt stycke).

Lennart Setterdahl: Jag vill fråga er, fröknarna Carlson, när ni först hörde talas om Amerika?
Kan Ni svara mig, Amanda?

Amanda Carlson: Ja, det gjorde vi väl när moster reste dit. Hon hade varit här lite.

L: Kan ni ..

A: Det kan vi inte riktigt...

Emma Carlson: Vi hörde talas om Amerika i skolan, men inte att det var någonting, så att det bara - Att vi visste var Amerika Var på kartan.

L: Jaha.

Kan Ni nämna någonting annat som var .. som kom er att komma i Riktig kontakt med Amerika? På vad sätt? Var det någon i er familj som hade varit i Amerika?

Ja, moster, var det.

L: Er far också?

Ja.

L: Jaha. Och När var det - före han var gift?

E: Jaa. Nej.

L: Efter vad jag ser här så er far, han var jordbrukare i Morup.

Ja.

L: Och .. Ni säger, han åkte till Amerika - vilket år var detta?

Mellan 19.... eller: 1890 eller -91.

L: Jaha. Och hur lång tid stannade han i Amerika?

Tre år. Han kom hem 19.. 1892 tror jag.

L: Jaha. Och var någonstans i Amerika var han bosatt?

I Ohio.

L: Och Vad ägnade han sig åt där?

Han arbetade på .. i en docka.

L: Jaha.

Kan ni tala om för mig .. Kanske Ni Emma, kommer Ni ihåg: Vad han - Skrev han brev hem till Sverige och talade om för er hur det var i Amerika och om han ville att ni skulle komma efter?

E: Han skrev att vi var inte .. Jag kommer inte ihåg Jag kommer inte ihåg vad han skrev.

L: Och Ni Amanda?

A: No Jag kan inte minnas det heller. Jag kan inte komma ihåg.

L: Nähä. Men ni var tillräckligt gamla när han kom hem i varje fall för att få reda på de första nyheterna.

Å Yes!

Å ja!

L: Kan ni berätta lite grand om när han kom hem?

No No

L: Ni kommer inte ihåg det.

No.

L: Men ni kommer ihåg att .. Vad han berättade om Amerika, det var inte tillräckligt bra för att ta över hela familjen i alla fall.

No. No.

L: Alltså det var bättre i Sverige?

A: No. Vi var för många. Jag tror vi var för många till att komma. Han hade inte så bra arbete då, så han kunde inte ta emot oss!

L: Jaha.

Och under tiden alltså hade han arrenderat ut gården till en annan person.

Ja.

L: Och då tog han tillbaka gården igen, och fortsatte

My mother didn't want to leave home, or something like that.

Så Han ville inte ha oss hit heller!

No, Det kan ju vara så.

L: Jaha.

Er mor hade aldrig varit i Amerika

No

L: eller utomlands någonstans?

Nej.

L: Var det någon i familjen - förutom mostern och er far - som varit t ex i Tyskland eller Danmark och arbetat?

Nej. Nej.

E: Morbror. Vi .. Vi hade en morbror som var i Amerika. Han var i Chyloc Ohio. Han arbetade som min far.

L: På den tiden, när er far kom tillbaka till gården, när vi kom fram så ni började i skolan och så, och konfirmerades, ni klarade er bra på gården i Halland?

Jaa.

L: Det var inte svårigheter för att få folk, trots migrationen?

O No!

Det var gott att få folk.

L: Hur var det med kyrkogången? Var det statskyrkan som familjen besökte?

Ja.

L: Och det var regelbundet?

A: Ja det var regelbundet.

L: Det var fullsatt?

A: Det var bättre då än det är nu!

L: Politiskt sett så .. så var inte ..

A: Nej, det har jag inte något reda på!

L: Det har ni inte reda på. Ni känner inte igen någon politisk figur, alltså i huvudperson?

A: Nej alltså inte i den tiden! Jag har hört talas om många sedan men inte innan.. innan jag reste.

L: nej. Det var ingen person alltså som var föregångare för att göra det bättre för arbetarna, för att få arbeten med industrier och sånt? Alltså: vad jag menar är att

A: Jaa.

L: Ni förstår vad jag menar?

A: Jag förstår det!

L: Jaa. Ni kände inte till någonting sådant?

Inte .. Det var Branting.

L: Jaa, men alltså Det var ingen från er hembygd som

No.

L: Nähä.

Och Ni konfirmerades, vilket år; Amanda?

A: Det får jag tänka, det

L: Ni var 14 eller 15 år gammal.

A: Jaa.

L: Jaha. Och Ni gick till Morups kyrka.

A: Ja.

L: Kommer Ni ihåg hur många konfirmander ni var alltså, kamrater

A: Det var många. Det var 40 Jag tänker 45. Jag tänker det var pojkar och flickor - det var olika, sea.

L: Namnet på kyrkoherden som ni gick

A: Ja, det var Christensen. Karl Christensen.

L: Var han kyrkoherde?

A: Nej, han var vikarie, för Torsten var sjuk, sea. Torsten Medin han var sjuk det året som jag gick och läste för prästen. Så han .. Så han var präst när Emma konfirmerades, så hade hon vår gamle prost . Han hette Medin.

L: Så Ni gick alltså för Torsten Medin, Emma?

E: Ja. Ja.

L: Ja. Och ni var många konfirmationselever också?

E: Det var inte så många som Jag kan inte säga det nu, men att:

A: Å, det var nog 40 till 50.

E: Ja, om ikring där.

L: Kan ni påminna er - om ni sins emellan pratar någonting om Amerika - och för att få bättre inkomster och utkomster?

E: No. Det gjorde vi inte. Det var bara det att vi fick för oss att vi skulle resa till Amerika, that's all.

L: Jaha. Ni började redan vid den tiden då att

A: Varför Emma kom, det var nog för att jag var där förut, sea.

L: Jaha. Så hon hade bättre lust att prata med andra om det också?

E: Jag visste inte vad jag skulle göra här, eller Vad jag skulle få här, eller vad det skulle bli eller någonting. Bara det; jag skulle resa till Amerika.

L: Jaha. Och det började i konfirmationsåldern?

E: Ja. Det började i skallen att man skulle resa till Amerika see. En tänkte aldrig på att man skulle få det bättre eller sämre - eller rik eller fattig - eller någonting - utan bara att man skulle resa till Amerika!

Well, that was all! Så det!

L: Jaha

E: Lite här och lite där, ja, go här och där! Jag var sjuk den första tiden jag kom hit! Well,

A: Det behöver vi inte tala om nu.

E: Aha, nej inte tala om! Det var länge jag liggte på hospital för a long long long time, that I couldn't do a thing! I was (vet ej) like that! and looking

A: Hon hade en förkylning. Hon hade fått den på resan hit

L: Jaha

A: Hon blev förkyld

E: It was something. I couldn't lift my legs, I couldn't lift anything. I couldn't

L: Ja. Om vi går tillbaka lite grand till - ni kommer inte ihåg om era konfirmationselever hade systrar eller bröder här i Amerika?

A: Det tror jag inte det var några utav mina som hade. Neej, det tror jag inte.

L: Nej.

Nej det tror jag inte.

L: Hur var det med Er?

A: Att det var några kamrater - konfirmationskamrater som hade syskon i Amerika? Kan vi komma ihåg någon? Vi kan inte komma ihåg någon. course; we lived så strikt där i församlingen, så vi vi

L: Ni umgicks inte mycket sådär på fritiden kanske.

A: No, det gjorde vi inte. Vi kom tillsammans i kyrkan och då var det bara till att gå till kyrkan och gå hem igen. Och likaså under konfirmationstiden så var det bara till att gå dit. Och så hem. Vi kände inte så väl igen varandra, för vi kom från olika skolor, sea.

L: Ja Ja.

A: Det var syd Sydsidan och Nordsidans skolor och vi hade inte varit bekanta mycket när vi kom i konfirmationsskolan, och därför så blev vi inte så bekanta heller för den tiden vi gick där.

L: Nä.

Ni kommer inte ihåg .. båda er, om jag frågar - om kyrkoherden, eller komministern som ni hade som lärare, om han nämnde någonting om emigrationen?

A: No.

L: Han varnade inte för att ni skulle åka för många eller

A: No.

L: Det var inget tal om det?

A: No.

Men naturligtvis när vi skulle ha prästbetyget så tyckte han inte att vi skulle resa.

L: Han tyckte inte om det.

A: No.

L: Nej. Vad hade han för motivering alltså

A: Ingenting. Han tyckte att vi skulle vara i Sverige! (skratt).

E: Han trodde att vi skulle komma ut i dåligt sällskap, eller something like that! You know. Det var...

A: Att vi skulle vara För Sverige.

L: Ett varningens ord.

Ja.

L: Kommer ni ihåg, under er uppväxttid, om ni hade några tidningar i Sverige som propagerade för emigrationen, eller talade om att det fanns billiga resor över?

A: Vi hade en tidning .. en tidning i veckan, tror jag. Det var inte mycket om det. Vi läste det som stod där. Där stod nog inte mycket.

L: Men det stod inget särskilt mycket om Amerika?

A: No,

L: Nej.

A: No.

L: Om vi nu kommer fram till den dag när ni beslutade er för att åka till Amerika. Om vi tar Er först då Amanda. Ni åkte 1901?

A: 1900. Ja. Ja.

L: Ja.

A: I april tror jag det var. I april månad.

L: Ja. Och Ni beslutade Er för att åka till Er moster i Ohio.

A: Ohio. Mhm.

L: Och Ni tog båten ifrån Göteborg till

A: Göteborg

L: direkt över till

A: Well, vi have to go över Nordsjön och .. och till England. Jag reste genom England.

L: Tåg genom England?

A: Med tåg genom England, så fick vi båt där till New York.

L: Jaha. Och så tog ni tåget från New York. Och vad sysslade Ni med den första tiden ni kom hit? Var Ni hos Er moster?

A: Hushåll. Ja, jag var hos min moster för att bli lite bekant med språket och så tog jag plats som husarbeterska, som ja, husarbete. Som att koka och baka och stöka och allt, tvätta och skura och allt! Jag fick göra för den tiden!

L: House work.

Hade Ni haft något speciellt arbete efter Er konfirmation när Ni åkte till Amerika?

A: No. No.

L: Så Ni kunde inte jämföra alltså med metoderna, om de var Bättre i Amerika, eller sämre.

A: No.

L: Det var olika arbeten

A: Vi hade olika arbete all togheter, så vi arbetade hemma på farmen, och det var inte någonting

L: Det gick inte att jämföra

A: Det gick inte att jämföra som vi fick göra här, Så vi fick lära. Så vi kunde inte språka.

L: Nej.

A: Vi kunde inte tala så vi fick lära oss lite av varje, så. Det var inte alltid så bra.

L: Jaha.

A: Men det gick. Vi var unga och

L: Äventyrslystna.

A: och äventyrslystna.

L: Ja. Och Hur var det med Er Emma? Ni åkte 1906?

E: Ja. Ja

L: Och Ni åkte från Göteborg till... Samma -

A: No. De kom på en annan link, så de fick vänta några dagar När de kom så fick de välja först. Men det var bara för att hon juste gick dit och vände som jag hämtade henne!

E: Till Greensburg

A: Hon kom till Greensburg först. Men det var bara för juste några dagar. Så jag gick och hämtade henne.

L: Jaha.

A: Men ändå hade Scandinavian-American-linjen börjat, när hon reste.

L: 1906?

A: 1906 ja. Så de var inte de största båtarna, de hade Helige Ola och Oscar II. Och då kom hon med; det var väl Helige Ola?

E: I think it was.

L: Var inte det en norsk båt, eller?

A: Nej, all skandinavisk.

L: Jaså. Jaha. Så Ni åkte till Göteborg med den?

E: From there to Greensburg, Pennsylvania.

A: Ja. Till.. till Greensburg, Pennsylvania. Ja. Gick ni inte till New York först?

E: Yes of course we are.

L: Kommer Ni ihåg om Ni hade en trevlig resa, eller var det..

E: En trevlig resa?

L: Eller var det besvärligt, kanske?

E: Nej! Vi hade en trevlig resa! De hade så trevligt så! Jag

L: Ingen sjösjuka?

E: Ingen sjösjuka! Vi hade det så härligt så.

A: Vi hade inte så bra.

L: Inte det.

E: Jag tyckte mycket om att dansa! Så jag dansade hela tiden på däck!

(Systrarna Carlson pratar i munnen på varandra).

L: Var det många som var kamrater som åkte med i emigrationen, alltså från samma trakt; från Morup?

A: Ja, det var det visst också.

E: Ja.

L: Har ni några namn alltså

A: Nej. Jag kan inte precis komma ihåg. Jag var den enda som kom till Ohio - och nästa stannade i Victoria Connecticut och somliga reste till Chicago, så där blev de skingrade. Jag vet inte var de blev av. Vi brevväxlade lite grand men det tog slut, så jag vet inte vad det blev av dem.

L: Jaha. Och det .. det var mest ungdomar, alltså i

A: Det var ungdomar i 20-årsåldern, under, det var något över 20, men också under.

L: Ni kommer inte ihåg om det fanns någon familjefar t ex i 25-30-årsåldern med familj och barn?

A: No. Inte från Morup inte!

L: Nej.

Om vi går tillbaka till Sverige igen. Kommer Ni ihåg om det kom tillbaka någon ifrån Amerika .. som hade varit några år här - och tog med sig nya idéer till trakten - t ex i bättre redskap och sådant de använde

A: Nej, I don't know. Jag tror inte det.

L: Ni kom inte att känna någon som

A: Jag hade ingen kännedom om det.

L: Nej. Inte Ni heller?

E: Jag lade ingen vinning om någonting sådant på den tiden.

L: Nej. Det var mycket annat

Skratt

L: Men Ni hade arbete förut, talade Ni om, Emma, i Sverige, efter konfirmationen.

A: Hon lärde som hus hus

E: Ja.

L: Jaha. Kan Ni påminna Er någon skillnad alltså mellan: amerikansk hemsyster och svenska på den tiden? Var det mer redskap att arbeta med i hushållen?

E: Well. Jag vet inte. Vi gjorde här och där, vi gjorde lite var. Var ute på åkrarna och arbetade.

A: Om Du ser, På den tiden fick fruntimren ut och arbeta på åkrarna också.

L: Ja, ja visst.

E: Vi mjölka kor och

L: Ja.

Då Ni kom hit alltså till Amerika kom Ni i hushållsarbete? Var..

E: I Hushållsarbete. Ja. House work.

A: House work.

L: Men kan ni påminna er att .. Att det var lättare att arbeta i hem i Amerika än i Sverige?

A: Well. Man trodde ju att man fick det bättre here, att det var lättare arbete of course, and det var ju hårt arbete över there. Men man fick ju lättare här. Man behövde inte ut på åkrar och ängar och arbeta som man fick göra där.

L: Var arbetsdagen längre här? I Amerika eller i Sverige?

Vad??

L: Var arbetsdagen Längre

E: Längre? Det var det på sätt och vis, ibland fick man arbeta långt in på kvällarna. Det kom an på Var - men det fick bli här också. Ja. Det var ingen skillnad, inte.

L: Ja, jag menar alltså

E: Det var inte någon skillnad, inte. Annars så skulle det vara Samma arbetstider, ungefär samma timmar - men det blev Mer än det skulle vara.

L: Jaha.

När ni nu beslutade er för att åka till Amerika. Hur var det med biljettpengar? Var det svårt på den tiden?

A: No.. Jag lånade utav far. Han hade så pass - så sände vi hem när vi hade spart så pass mycket.

L: Kommer ni ihåg hur mycket biljettpriset var på den tiden? från Göteborg överresan till Amerika?

A: Ja det var bara 50 kronor.

L: 50 kronor bara! Men det var rätt mycket pengar på den tiden?

A: Det var mycket pengar på den tiden. En hel årslön för en flicka!

L: En hel årslön.

A: Nästan.

L: Och för Er - Vad kostade biljetten Emma när Ni åkte 1906?

E: 1906. Jag gissar - det blir sex år efter 1900..

L: Ja sex år.

E: Säg 75.

L: Jaha.

Och ni hade en bra överresa båda två utav er eller? hur..

A: Nej det var inte så bra över Nordsjön. Det var att ligga där hur som helst som på såg.. sågsån!

L: Jaha.

A: Men vi hade det bra, vi hade det bra på båten. Southampton i England, där i Southampton, där hade vi en bra båt. Gick till S:t Lewis.

L: Och Hur var det för Er Emma då? En lite modernare båt?

E: Det var bra. De hade bra hytter. Hade de inte?

A: Var det inte den Helige Ola.

E: Ja vi hade det bra hytter! O Yes! Vi hade det bra där.

L: Det var bra underhållning och bra orkester?

E: O ja.

A: Maten var bra där men den var inte så bra som på den vi var på. Det var så mycket eländer och det blev kallt. Men vi överlevde. På den tiden..

L: Hur lång tid tog resan? Det kommer Ni inte ihåg?

E: Ja den tog nästan två veckor.

L: Två veckor ja.

A: Det var inte när jag kom, den båten gick mera direkt, see.

E: And it's something like that.

A: De gick direkt, de andra båtarna, men vi

L: Men om jag frågar Er Amanda Carlson: Ni återvände till Sverige - fyra gånger var det väl?

A: Ja fyra gånger.

L: Ni återvände första gången 1908?

A: Ja.

L: Hur var förhållandet i Sverige jämfört med Amerika på den tiden? Var det skillnad sedan Ni åkte?

A: Det var väl skillnad; men jag tänkte inte mycket på det heller - eftersom jag var van - som jag var van vid det i Sverige förut, see, så jag tänkte inte att det var varken bättre eller sämre. Det var ungefär detsamma som när jag reste första gången, tyckte jag.

L: Men andra gången, det var ju lite grand längre fram i tiden.

A: Ja. Det var under kriget det - under krigstiden - det första kriget. Och då var det mycket med besvärliga matkort och lite ransoneringar och lite av varje, så det var inte så bra. Annars var det väl trevligt och .. lugnt!

L: Jaha.

1927 återvände Ni till Sverige för att stanna i tre år?

A: No. jag stannade i tre år 1916. Ja det var -16 För jag stannade. Amerika gick i kriget och det var 1918 och då gick jag tillbaka. Efter 1919 på våren gick jag tillbaka och jag reste hem - 16, så det var ju nära tre år jag stannade hemma då. Det var 16 under kriget.

L: Kan Ni påminna Er om - när Ni åkte tillbaka 1900?

A: 1919.

L: 1919.

A: Ja.

L: Kommer Ni ihåg om det var många resenärer ifrån?

A: Sverige?

L: Halland?

A: Nej. Det var det inte.

L: Det var inte många

A: Det var inte många.. För de reste inte så mycket som de har gjort sedan, för då var det kvotat sea. Men jag hade regentet turbet, så jag kunde komma in förutan vidare. För jag hade tagit det men det hade blivit lite för gammalt.

L: Jaha

A: Så det

L: Men 1927 talade Ni om att Ni återvände igen till Sverige.

A: Ja. Då var skillnaden stor.

L: Jaså, då var det mer förbättringar

A: Då var det mycket förbättrat. Mycket förbättrat. But still; 1956! då var det väldigt bra!

L: Ja.

A: Då var det väldigt bra!

L: Då var det åt andra hållet kanske, det var bättre i Sverige än vad det var i Amerika?

A: Ja, det var vad jag tyckte, när det kom an på arbetarfamiljer. Sverige är bättre då än i

L: I Sverige.

A: än vad di har det här.

L: Jaha.

Om jag frågar Er Emma Carlson: hur många gånger har Ni varit tillbaka i Sverige?

E: Bara en gång.

L: Och vilket år var det?

A: 1925.

E: Var det 25?

A: Ja.

L: Och Ni har arbetat i familj tidigare i Sverige innan Ni åkte till Amerika; och under vistelsen i Amerika har Ni också arbetat i hushåll. Kunde Ni märka några skillnader i hushållsredskap och sånt som var bättre?

E: I hushållsarbete?

L: Ja.

A: Men det var ju mycket olika, förstås. En flicka i Sverige hon fick inte göra mycket innearbete. Hon fick hjälpa till med utearbete, hon gjorde det grovaste städarbetet see.

L: Jaha.

A: And, hon fick inte mycket att göra med redskapen för det gjorde matmodern själv.

L: Jaha.

A: Men sedan när di kom hit att lära så fick de lära sig att överta hela altet, att göra alltihop ensam.

L: Fick ansvaret för hushållet.

A: Fick ansvaret för hushållet ensam.

L: När Ni reste över; vad hade ni i tankarna, så att säga, om att ni skulle stanna ett par tre år, eller fem år, eller..

A: Inte någon tanke.

L: Utan det var bara att åka över och se

A: Det var så - att arbeta och tjäna pengar

L: Och det var likadant för Er

A: Jag skulle hem och hälsa på, och så.

L: Kommer Ni ihåg, Emma Carlson, Ni var ju lite äldre när Ni åkte till Amerika; i 21-årsåldern, och Ni var bland annat på danser och sånt omkring i bygden, kommer Ni ihåg om det kom några amerikanska resenärer eller emigranter till Sverige. Hur var de klädda? Var de annorlunda i .. klädsätt?

E: De var inte

A: På den tiden var di, men inte nu då.

L: Neej. Men alltså;

E: Det var ju det att de hade .. lite bättre skodon kanske, and hattar. Vi hade ju huvuddukar, de använde hattar.. Sedan var de ju sämre klädda på landet. Men i städerna tror jag inte det var mycket skillnad.

L: Nej. Utan det var mer samma klädmode som

E: Ja, det var samma där. But som på landsbygden - men det är ju samma här. Jag kan inte säga något särskilt om 'et. Men att.. Man glömmet bort saker och ting.

L: Ja.

Har ni kvar några minnessaker ifrån den tiden när ni var hemma i Sverige, alltså: kort

E: Va?

L: Minnessaker

A: Minnessaker och kort! Du har ju dem inte här, det är det värsta! Vi har våra koffertar i (ort i Ohio).

L: Jaha.

A: Det är svårt att bära en koffert med sig, när man flyttar här och där, så vi har den och så - har den där och så. Där har vi våra småsaker, som vi inte kan ta med oss var vi går.

L: Vad anser ni om skillnaden mellan Amerika och Sverige. Vad var det som var mest markant?

A: Vad tycker Du är det bästa om det?

E: Well, I like Sweden, and I like it here, i guess. I was young and.. äventyrlig

A: Om Du kommer över och har varit i landet här i några år, you settled here and there. You get friends here. Jag menar, Your friends, I come back.

E: Vi har varit här så lång tid så är det bättre och stanna här, för Du kommer aldrig..

L: Att börja om på nytt igen.

Transkriberat från kassetband 2011-01-12 /O-KS